

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 6 Nr. 14 2011

Målretta tilsyn, vokting - og kadaversøk med hund i Ørpen, beitesesongen 2010

Inger Hansen

Bioforsk Nord Tjøtta

www.bioforsk.no

Tittel/Title:
Målretta tilsyn, vokting- og kadaversøk med hund i Ørpen, beitesesongen 2010

Forfatter(e)/Author(s):
Inger Hansen

<i>Dato/Date:</i> 31.01.11	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 4210133	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 14/2011	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-00752-4	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 25	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 5

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Buskerud	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Marit Surlien Hoen
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Sau, predasjon, forebyggende tiltak, vokterhund Sheep, predation, preventive measures, guarding dog	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark Arctic Agriculture and Land Use
--	--

Sammendrag:

Vokterhund brukt på inngjerda vår- og høstbeite og på patrulje i utmarka gjennom beitesesongen for øvrig, ble prøvd som forebyggende tiltak i en gaupeutsatt sauebesetning i Krødsherad kommune 2008-2010. Tiltaket eliminerte tapene av sau og lam på det inngjerda beitet, men hadde ikke forebyggende effekt i det tette skogsbeitet. Høye lammetap i 2010 kan indikere at tapene har blitt forskjøvet til utmark i stedet. Fører og hund deltok også på kurs i kadaversøk, uten at dette bidro til å øke funnprosenten. Årsaker til manglende effekt av vokterhunden på utmarksbeite er diskutert. Telesporsendere er et godt verktøy for beitenæringa, ikke minst brukt i kombinasjon med vokterhund på patrulje for å gjøre tilsynet/patruljeringa mer målretta og effektiv.

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund

Inger Hansen

Forord

Dette prosjektet er en oppfølging av vokterhundprosjektet i Ørpen 2008 og 2009. Målet er å redusere tapene av sau og lam på beite i dette sterkt gaupeutsatte beiteområdet.

Patruljering/tilsyn med vokterhund på skogsbeite har blitt utført av vokterhund- og besetningseier Bjørn Haugan. Prosjektledelsen ønsker å takke Bjørn og hans familie for stor innsats i tilknytning til tilsyns- og rapporteringsarbeidet for prosjektet.

Takk til Fylkesmannen i Buskerud ved Marit Surlien Hoen for hjelp til organisering av både kadaversøkskurs og vokterhundsamling. Takk også til Sigurd Storemoen som bidro med den praktiske tilretteleggingen av kadaversøkskurset.

Til slutt ønsker vi å takke Fylkesmannen i Buskerud som har finansiert prosjektet via virkemiddelordningen for forebyggende og konfliktdempende tiltak.

Tjøtta, 31.01.11

Inger Hansen
Prosjektleder

Innhold

1.	Sammendrag	4
2.	Innledning	5
2.1	Generelt om bruk av vokterhunder i Norge.....	5
2.1.1	Vokterhunder på inngjerda beiter.....	5
2.1.2	Vokterhunder på patrulje.....	6
2.1.3	Kombinerte bruksmåter	6
2.1.4	Tilskudd til bruk av vokterhund.....	7
2.2	Vokterhundprosjektet i Ørpen 2008-2009.....	7
2.3	Forekomster og avgang av gaupe 2010	8
2.4	Prosjektets målsetting.....	9
3.	Materiale og metoder	10
3.1	Metode	10
4.	Resultater, diskusjon og konklusjon	11
4.1	Forebyggende effekt.....	11
4.2	Kadaversøk	12
4.2.1	Kurs i kadaversøk.....	12
4.2.2	Kadaverfunn beitesesongen 2010.....	13
4.3	Patruljering med vokterhund.....	14
4.4	Erfaringer ved bruk av Telesporsendere	15
4.5	Vokterhundseminar	16
4.6	Veien videre.....	16
4.7	Konklusjon	17
5.	Referanser.....	18
6.	Vedlegg	19

1. Sammendrag

Dette prosjektet hadde som hovedmål å forbedre den skadeforebyggende effekten av vokterhund i Ørpen, et gaupeutsatt skogsbeite i Noresund, Krødsherad kommune. Vokterhunden vaktet søyer og lam på inngjerdet vår- og høstbeite i tillegg til at hun patruljerte (løs i lag med eier) i utmarka gjennom beiteperioden for øvrig. Telesporsendere på søyene ble benyttet for å gjøre tilsynet mest mulig målrettet og effektivt. Vokterhunden ble brukt i samme besetning og på tilnærmet samme måte også i 2008 og 2009. Som delmål ble det fokusert på kadaversøk og en styrking av vokterhundmiljøet i regionen. Hund og eier deltok derfor på kurs i kadaversøk i forkant av beitesesongen og på fagsamling/nettverksbygging for vokterhundeiere i regionen. Begge arrangementer var initiert og organisert gjennom prosjektet.

Totalt blir det gått 439 timers tilsyn/patrulje gjennom beitesesongen fordelt på 58 patruljeringsøkter, hvorav 26 på natta. Tross formidabel arbeidsinnsats, ble det tapt hele 48 lam (28,9 %) på utmarksbeite. Resultatet var nedslående, siden vokterhunden hadde bidratt til lavere totaltap de to foregående beitesesonger. For tredje år på rad ble imidlertid ingen dyr tapt på innmarksbeite. Kadaversøk med hund bidro ikke til å øke funnprosenten, men her spiller individuelle forskjeller mellom ekipasjer inn.

Utprøving av vokterhund i Ørpen har dermed eliminert tapene av sau og lam på inngjerdet beite, men det kan synes som om tapene i 2010 har blitt forskjøvet til utmark i stedet. Kombinasjonen av for høyt predasjonspress i forhold til bruksmåte og tett/uoversiktlig skogsterreng kan være årsaken til at vokterhunden ikke har hatt forebyggende effekt på skogsbeitet. For å redusere tapene i denne sterkt gaupeutsatte besetningen må man sannsynligvis inn med tiltak som skiller rovvilt og bufe i tid og rom.

Telesporsendere er et godt verktøy for beitenæringa, ikke minst brukt i kombinasjon med vokterhund på patrulje for å gjøre tilsynet/patruljeringa mer målretta.

Gjennom vokterhundsamlingen som ble arrangert er vokterhundmiljøet i regionen styrket.

2. Innledning

2.1 Generelt om bruk av vokterhunder i Norge

Bruk av vokterhund som forebyggende tiltak mot tap av husdyr til rovvilt har over 2000 år lange tradisjoner og benyttes fortsatt den dag i dag bl.a. i Sør- og Øst-Europa, Midtøsten, Asia og USA. I USA ble vokterhunder introdusert på 1970-tallet. Amerikanske forskere har dokumentert at vokterhunder på det beste kan eliminere predasjonstapene. I Norge ble forsøk med bruk av vokterhund som forebyggende tiltak satt i gang på midten av 1990-tallet.

Vokterhundprinsippet er basert på en gjensidig, sosial binding mellom sau og hund. Dette oppnås ved at hunden vokser opp i lag med sau fra tidlig valpealder. Hunden vil dermed oppfatte sauene som sine flokkmedlemmer som den vil forsvare mot rovvilt om nødvendig. Under Norske forhold må imidlertid vokterhundene sosialiseres tilstrekkelig på mennesker (se temark "Sosialisering av vokterhunder i Norge", www.viltskadesenter.no).

I utlandet er det vanlig å bruke vokterhunder i kombinasjon med heltids/deltids gjeting, men de kan også opptre alene i lag med sau på inngjerdet beite eller alene i utmarka. Et effektivt forsvar forutsetter imidlertid at sauene går i flokk. Fordi de fleste sauene i Norge beiter spredt i utmarka, kan ikke de tradisjonelle vokterhundmetodene uten videre benyttes under norske forhold. For at bruk av vokterhund skal kunne bli et effektivt tiltak her hjemme må derfor sauene holdes samlet, enten ved gjeting eller ved bruk av inngjerdet beite. Alternativt må man finne nye måter å bruke vokterhund på som er bedre tilpasset det tradisjonelle norske saueholdet (se "Vokterhundmanual", www.viltskadesenter.no).

Erfaringene fra utprøvinger i Norge tilsier at to bruksmåter kan anbefales under norske forhold:

1. Vokterhunder på inngjerda beiter

Anbefales i områder med svært høye rovdyrtap, der alternativene er enten å legge om eller å legge ned sauedrifta.

2. Vokterhunder på patrulje

Anbefales i områder hvor totaltapet ikke overstiger ca. 15 % og hvor man fremdeles ønsker å opprettholde den tradisjonelle utmarksbeitinga.

2.1.1 Vokterhunder på inngjerda beiter

Denne metoden har god tapsforebyggende effekt med reduksjon av tap til rovvilt opp mot 100 %. Bruksmåten er den minst arbeidskrevende fordi hundene vokter sauene alene innenfor gjerdet døgnet rundt (fig. 1). I ulve- og bjørneområder anbefales det at flere voksne hunder jobber i lag. Metoden innebærer imidlertid en omlegging fra tradisjonell utmarksbeiting til beiting på inngjerda areal. Bruksmåten krever sosialisering av hunden både på mennesker og sau. Den sosiale bindingen til sau må være ekstra sterk hvis hunden skal vokte sau på et avsidesliggende beite langt fra folk. Dersom beitene er store må de deles inn med lettgjerdet. Inngjerda beiter med vokterhunder skal merkes med informasjonsskilt.

Figur 1. Vokterhunder brukt på inngjerdet beite (foto: F. Christiansen).

2.1.2 Vokterhunder på patrulje

Dette er en ny bruksmåte som er tilpasset utmarksbasert beitedrift. Metoden er ikke så effektiv som vokterhunder benyttet på inngjerda beiter, siden en hund ikke kan vokte over alt samtidig. Men brukt på riktig måte i egne områder kan metoden redusere tapene ned mot "normaltapet". Bruksmåten innebærer systematisk og frekvent tilsyn med løs hund i beiteområdet, fortrinnsvis på kveld, natt, eller morgen. Tilsynspersonen sørger for at hunden dekker beiteområdet i løpet av en viss tid. Hunden sporer både sau og rovvilt og kan derfor bidra til også å finne syke dyr og kadavre. Én person med hund kan dekke et område på 10-12 km², forutsatt en total arbeidsinnsats på 15 timer i uka. Også denne metoden krever at hunden er sosialisert både på mennesker og sau. Patruljeringsmetoden anses som mest egnet i områder med jerv og gaupe. I ulverevir anbefales ikke metoden. Metoden alene er ikke "sterk" nok til å takle totaltap særlig over 15 % (se temark "Vokterhunder på patrulje", www.viltskadesenter.no).

Figur 2. Vokterhund brukt på patrulje (foto: I. Hansen).

2.1.3 Kombinerte bruksmåter

Det har i mange tilfeller også vist seg at vokterhundene er flinke til å finne kadaver. Ved å få til en kombinert bruk av vokterhundene, for eksempel ved at de kan benyttes både på inngjerda beiter vår og høst og på patruljering og kadaversøk i utmarka gjennom beitesesongen for øvrig (fig. 3), vil vokterhundrasene kunne være ennå mer aktuelle for sauenæringa. Vokterhund på patrulje i kombinasjon med kadaversøk blir nå benyttet flere steder i Norge, bl.a. i Rauma, Hattfjelldal og Krødsherad kommuner. GPS-sendere på søyene (www.telespor.no) åpner også mulighetene for å kunne utøve et målrettet tilsyn, der man planlegger tilsynsrunden hjemme foran egen PC og legger patruljeringsrunden til kjerneområdet rundt sauene (fig 4).

Figur 3. Vokterhund på kadaversøk (foto: B. Haugan).

Figur 4. Måltrettet tilsyn i beiteområdet (foto: B. Haugan).

2.1.4 Tilskudd til bruk av vokterhund

Sauebønder kan søke Fylkesmannen om fkt-midler (forebyggende og konfliktdempende tiltak) til bruk av vokterhund. Norsk Viltskadesenter ved Bioforsk Nord Tjøtta har på oppdrag av Direktoratet for naturforvaltning utarbeidet en standard for hvordan vokterhunder skal benyttes i Norge. Denne standarden må følges dersom bruk skal være berettiget tilskudd (se "Standard for bruk av vokterhunder i Norge", www.viltskadesenter.no eller www.roviltportalen.no).

2.2 Vokterhundprosjektet i Ørpen 2008-2009

Under følger en oppsummering av vokterhundprosjektet som ble gjennomført i Ørpen, Krødsherad kommune i 2008 og 2009 (Hansen 2009a).

Pyreneerhunden Essyl eies og brukes av sauebonde Bjørn Haugan som bor i Noresund, Krødsherad kommune. Bonden slipper årlig ca 100 søyer og 170-180 lam på skogsbeite. Siden midt på 2000-tallet har han enkelte år opplevd lammetap på opp mot 30 % i besetningen. En tapsundersøkelse dokumenterte at gaupe var den altoverveiende årsak til tap på beite (Hansen 2009b), og mange av lammene ble tatt i eller rett utenfor det inngjerda innmarksbeite (230 daa) rett opp for gården.

Bioforsk Nord Tjøtta anbefalte bruk av vokterhund som forebyggende tiltak. I samarbeid med Fylkesmannen i Buskerud investerte Haugan i en ferdig sosialisert pyreneerhund tisper vinteren 2008. Denne ble prøvd gjennom beitesesongene 2008 og 2009. Hunden vaktet søyer og lam på inngjerda vår- og høstbeite i tillegg til at hun patruljerte (løs i lag med hundefører) det tette skogsbeitet gjennom sommeren for øvrig. Telesporsendere på søyene ble benyttet for å gjøre tilsynet mest mulig målrettet og effektivt.

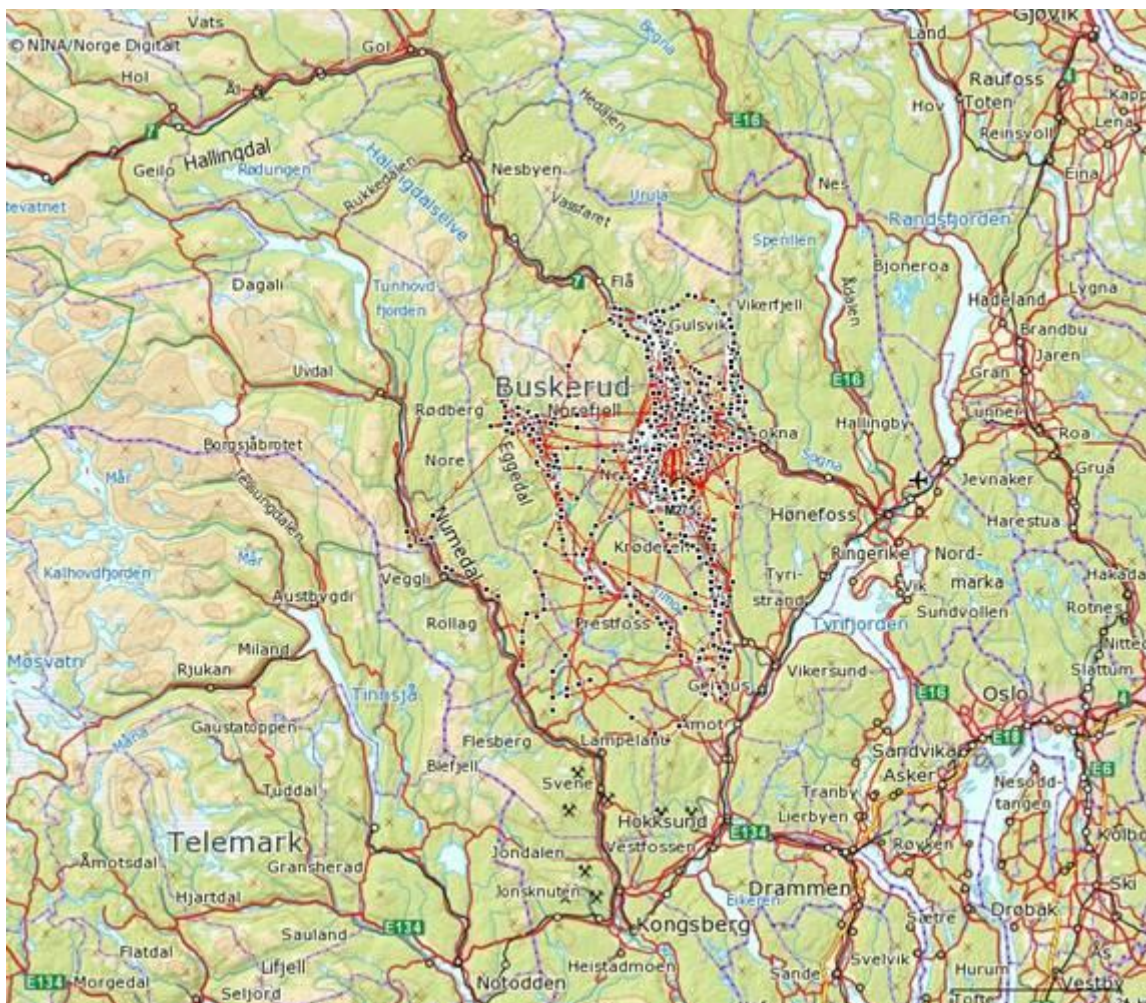
Lammetapene i besetningen ble redusert signifikant, fra 26 % til 15 % ved bruk av vokterhund, regnet som gjennomsnittlig tap de to årene før og etter at vokterhund ble introdusert, men den forebyggende effekten kunne nesten utelukkende tilskrives vokting på inngjerda beite. Patruljering/tilsyn i utmarka med løs vokterhund hadde ingen tapsforebyggende effekt, og utfordringen blir å få dette tiltaket til å fungere bedre på tett skogsbeite. Telesporsenderne viste seg å være et nyttig verktøy til målrettet tilsyn og sanking av dyrene, men det er fortsatt et forbedringspotensial knyttet til den tekniske løsningen ved disse.

Haugan mente selv han hadde lært mye om tilsyn gjennom patruljering og bruk av Telesporsendere. Han ønsker å overnatte mer ute i felt neste år, for kanskje å bedre tapsstatistikken i utmarka. Han ønsket også å lære mer om kadaversøk. Vokterhund brukt både på patrulje og kadaversøk benyttes bl.a. i Oppland fylke og i Hattfjelldal og Rauma kommuner med godt resultat (Hansen og Hind 2009, Smestad 2009). Hundene kan trenes på kadaversøk ved å legge ut kadaver i felt under kontrollerte forhold.

2.3 Forekomster og avgang av gaupe 2010

Buskerud har en fast bestand av gaupe. I 2009 ble det dokumentert ni familiegrupper i fylket (www.fylkesmannen.no), mens det i 2010 "bare" ble påvist fire familiegrupper (minimumstall). En av disse, ei hunngaue med to unge, ble registrert i Ørgenvika i Krødsherad, januar 2010. Det ble påkjørt ei voksen hunngaue ved Ørpen i oktober. Siden dette er tilnærmet samme område, kan dyret være mora med unger som ble påvist i Krødsherad tidligere på året, uten at det finnes sikre bevis for dette. Det framkommer ingen nærmere informasjon i Rovbasen eller i veterinærrapporten om hungaupa hadde unger. I jaktområdet som Ørpen og Krødsherad er en del av ble det felt fire gauper i 2010. Dette var full kvote; to voksne hanner, ei voksen hunn og en årsunge, hann. Ingen av dyrene ble imidlertid felt i Krødsherad kommune (Knutsen, pers. medd.).

Forsker John Odden i ScandLynx-prosjektet opplyser at de har fulgt en merka hangaue (M275, kalt "Fresus") i 2010. Den voksne, etablerte, hangaupa har benyttet hele eller deler av kommunene Krødsherad, Ringerike, Sigdal, Nore- og Uvdal, Rollag, Flesberg og Modum (fig. 5).

Figur 5. Hangaupa "Fresus" sitt områdebruk gjennom året 2010 (kilde: www.dyreposisjoner.no).

Det ble gjennomført sporing etter kadaver i GPS-posisjonene etter Fresus gjennom to intensivperioder, hver på tre ukers varighet, sommeren 2010,. Gjennom intensivperioden i juni predaterte Fresus ett rådyr og tre sauer. I august tok denne gaupa to rådyr og tre sauer. Noen av sauene ble drept i Krødsherad kommune.

Erfaringsmessig (og basert på GPS-gaupa Fresus) kan vi si at det var minimum to voksne gauper, Fresus og ei voksen hunngaue, som oppholdt seg i/i nærheten av beiteområdet beitesesongen 2010. I tillegg kan man anta at det var en voksen hann til som var innom av og til, dersom dette er et

”overlappingsområde” med en annen hann. Samtidig har man et ukjent antall unge gauper på vandring. Når Fresus på noen dager kan gå fra Numedal til Ørpen, så kan tilsvarende en hann eksempelvis gå fra Hadeland til Krøderen den andre veien. Det kan altså være fra 0 til 4, 5, 6 gauper i beiteområdet til et gitt tidspunkt (J. Odden, pers. medd.).

2.4 Prosjektets målsetting

Hovedmål: Dette prosjektet kalt “Målrettet tilsyn, vokting- og kadaversøk med hund i Ørpen, beitesesongen 2010” hadde som hovedmål å forbedre den skadeforebyggende effekten av vokterhund i Ørpen.

Delmål 1. Videreføre den gode tapsreducerende effekten ved bruk av vokterhund på inngjerda beite.

Delmål 2. Forbedre den forebyggende effekten ved bruk av vokterhund på patrulje i tett skogsbeite.

Delmål 3. Øke funnprosenten av døde sauer og lam på beite ved bruk av kadaversøkende hund.

Delmål 4. Bygge opp et miljø rundt vokterhundbrukerne i rovviltregion 2.

3. Materiale og metoder

3.1 Metode

Besetningseier/hundeeier ble engasjert til å gå patrulje med løs vokterhund 25 timer i uka fordelt på 3-5 økter fra uke 22 til uke 35, totalt 14 uker gjennom beitesesongen 2010. I tillegg finansierte Fylkesmannen ytterligere tre ukers tilsyn i kombinasjon med bruk av vokterhund (uke 36-38), slik at også sankeperioden ble dekket. Vokterhunden skulle brukes (alene) for å vokte sau på inngjerda innmarksbeite vår og høst.

Tilsynet skulle foregå systematisk og frekvent, fortrinnsvis på natt/tidlig morgen/sein kveld. Det ble lagt vekt på flere overnattinger i felt, og ved overnatting ute gikk hunden løs i området.

Informasjon fra GPS-sendere på sauene (www.telespor.no) skulle brukes som verktøy for å få til en mest mulig målrettet patrulje i områdene hvor sauene oppholdt seg (fig.6). GPS-sender (Garmin Astro) ble benyttet også på hund for bl.a. å spore/dokumentere hundens områdebruk. Egen loggbok ble ført over alle tilsynsruter og hundens arbeidsinnsats.

De totale tapstallene er et mål på hvor effektivt vokterhund som forebyggende tiltak har vært. Siden det ikke ble tatt ut voksne gauper i nærhet av beiteområdet i 2010 (bortsett fra en avgang grunnet påkjørsel i etterkant av beiteperioden), må man anta at belastningen av gaupe var minst like stor som i 2008 og 2009, og at den altoverveiende del av tapene skyldes gaupe (Hansen 2009b). Tapsprosentene i forsøksbesetningen i de nærmeste årene før og etter at vokterhund ble introdusert er presentert. Det samme gjelder for tapsprosenten i nabobesetningen, slik at en eventuell tapsforskyvende effekt av tiltaket kan fanges opp.

Ekvipasjen Haugan/Essyl deltok på kurs i kadaversøk i regi av instruktør Kjell Smestad i forkant av beitesesongen 2010. Instruktøren har lang erfaring med denne type søk med hund og kursing av ekvipasjer. Kurset var åpent for alle interesserte i rovviltregion 2.

Prosjektet inviterte til et felles møte for vokterhundeeiere i rovviltregion 2 høsten 2010 for nettverksbygging, utveksling av erfaringer og faglig påfyll. Dette som ledd i å styrke vokterhundmiljøet i regionen.

Figur 6. Essyl med saubesetningen hjemme på inngjerda vårbeite (foto: B. Haugan).

4. Resultater, diskusjon og konklusjon

4.1 Forebyggende effekt

Beitesesongen 2010 slapp Haugan 108 søyer og 166 lam på beite, hvorav 8 lam på heimebeite (tab.1). Midlere lammedato var 1. mai, slipp på innmark fra 12. mai og slipp i utmark 1. juni. Hovedsanking foregikk i uke 37.

2010 ble en beitesesong med svært høye tapstall, hele 28,9 % lammetap (48 lam) mot 14,1 % i 2009 og 16,4 % i 2008 (tab. 1). Dette er nedslående, etter som det var en signifikant nedgang i tapstallene de to foregående årene sammenliknet med tapene før vokterhund ble satt inn som tiltak (Hansen 2009a), og siden innsatsen for å forhindre tap var meget stor (se kap. 4.3). Haugan mistet imidlertid ikke et eneste lam til gaupe på det inngjerda beitet. Dette er tredje året på rad etter han anskaffet seg vokterhund at det ikke er tapt lam på innmarka. Det er positivt at man ikke lenger mister dyr her, men kan nå synes å ha blitt forskjøvet til utmarka i stedet. Vokterhunden har ikke hatt tapsreducerende effekt på skogsbeitet til tross for meget intensivt og målrettet patruljering gjennom flere år.

Nabobesetningen som beiter lenger inn i Redalen, hadde i 2010 også høye lammetap (20 %, tab. 1). Disse to besetningene utgjør Ørpen-Redalen beitelag og beitelaget hadde dette året en tapsprosent på 1,7 % for søyer og 27 % for lam. Tapene var på dette nivået også i 2006 (tab. 1). Dette er uholdbart høye lammetap og man kan ikke drive saueproduksjon under slike forhold dersom denne tapssituasjonen fortsetter. Tapsundersøkelsene utført i 2008 og 2009 viste at gaupe tok 94 % av alle lam som omkom på beite i dette beiteområdet (Hansen 2009b). Det er altså ikke tvil om tapsårsakene her. Dersom tapene forblir vedvarende høye, er dette et resultat av for stor gaupeaktivitet sett i forhold til dagens måte å drive beitedrift på i området.

Tabell 1. Tapsprosent for sau og lam i forsøksbesetningen og nabobesetningen før (2006 og 2007) og etter at vokterhund ble satt inn som forebyggende tiltak (2008, 2009, 2010) (kilde: OBB/B. Haugan).

	Tap 2006 (%)		Tap 2007 (%)		Tap 2008 (%)		Tap 2009 (%)		Tap 2010 (%)	
	Sau	Lam	Sau	Lam	Sau	Lam	Sau	Lam	Sau	Lam
Haugan	0	27,3	2,3	24,7	4,7	16,4	4,4	14,1	0	28,9
Trinterud	15,4	28,8	3,1	10,7	8,3	25,5	5,4	12,0	5,1	20,0

Ved sanking ble det registrert seks søyer med jurbetennelse. Alle disse hadde mistet minst ett lam. Samtlige måtte utranteres fordi jurene var ødelagt.

Med årlige tap over 15 % har Bioforsk sagt at patruljeringsmetoden blir for "svak" som forebyggende tiltak alene (www.viltskadesenter.no). I tillegg må vi kanskje innse at det er vanskelig å benytte vokterhund i svært tett og kupert skogsterreng (fig. 7). Erfaringer tyder på at den forebyggende effekten av patruljering med vokterhund er bedre, jo mer oversiktlig terrenget er (A.O. Sandmo, pers. medd., K. Bakken, pers. medd.). Det er trolig en kombinasjon av for høyt predasjonspress og utfordrende terreng som gjør at patruljeringsmetoden ikke har forebyggende effekt i Ørpen.

Figur 7. Sonia og Essyl på patrulje. Bildet viser hvor vanskelig terrenget er (foto: B. Haugan).

4.2 Kadaversøk

4.2.1 Kurs i kadaversøk

Kurs i kadaversøk, trinn1, ble gjennomført i uke 17 med instruktør Kjell Smestad. Kurset ble arrangert av Fylkesmannen i Buskerud i samarbeid med Bioforsk Nord Tjøtta. Hensikten med kurset var å lære seg å bruke hund for lettere å finne igjen sauekadaver. Økt gjenfinning av døde søyer og lam, og mulig dokumentasjon av dødsårsak, er av stor interesse for den enkelte dyreeier, beitenæringa og rovviltforvaltninga. Kurset var åpent for alle interesserte ekvipasjer i Rovviltregion 2. Det var lagt opp med en felles teori/introduksjonskveld først, og med søkstrening i felt de påfølgende dager. Totalt seks personer deltok, hvorav en person deltok med to hunder.

Den enkelte ekvipasje fikk en tre timers økt alene i lag med instruktør, slik at alle fikk individuell tilbakemelding om hva som måtte trenes på/forsterkes (fig. 8). Alle deltakere fikk også nødvendig basis-innføring i bruk av GPS. Søksområdet var veldig kupert og vinden ustabil. Dette gjorde søkene arbeidsomme. Resultatet ekvipasjene oppnådde var varierende, men flere hadde stort potensiale (K. Smestad, pers. medd.).

Når det gjelder ekvipasjen Haugan/Essyl erfarte Haugan selv at han måtte lære å lese hunden bedre. Hunden markerte på lukt fra kadaver, men var ikke interessert i å påvise og gav derfor minimale signaler ved kadaverfunn. Et råd Haugan fikk var å få hunden ned i hold, slik at den skulle bli mer motivert for fødesøkingsatferd (furasjeringsatferd), som kadaverfunn i prinsippet handler om. Hundefører var svært motivert for oppgaven og dyktig med GPS.

Figur 8. Essyl på kadaversøkskurs. Her i lag med instruktøren, Kjell Smestad (foto: B. Haugan).

4.2.2 Kadaverfunn beitesesongen 2010

Elleve av de 48 lammene som omkom på beite ble funnet, men de færreste av dem kunne tapsårsaken dokumenteres på. I forbindelse med ScandLynx-prosjektet ble det funnet totalt tre kadaver etter gaupe Fresus. Ett av disse fikk dokumentert gaupe som dødsårsak. Selv om kadavrene beviselig lå i sporløypa til Fresus var to av dem for gamle/utspiste til at strupebitt kunne dokumenteres, og det er uvisst om disse faktisk er dokumentert som gaupedrepte eller ikke. Ett lam ble funnet nede i en kløyvd stein (fig. 9). Denne fikk dødsårsak usikker ulykke. Et annet lam fikk dødsårsak ukjent. Obduksjon viste sprukket milt som høyst sannsynlig skyldes ytre påvirkning som slag, fall etc. Ett lam måtte avlives med store skader i strupen. Lammet hadde mye puss, mark og luktet kadaver. Prosessen var kommet for langt til at gaupe kunne dokumenteres som årsak, men det fikk status antatt gaupedrept. Ytterligere ett lammekadaver ble også antatt gaupedrept. På høsten fant elgjegere rester etter fire lammekadaver i Veikåkermarka, på nordsiden av gården. Dødsårsak for disse er ukjent.

Figur 8. Nede i denne kløyvde steinen ble et lammekadaver funnet (foto: S. Haugan).

Essyl kunne ikke krediteres for noen kadaverfunn beitesesongen 2010, selv etter kadaversøkskurset. Heller ikke i 2008 og 2009 bidro hunden til å finne døde dyr (Hansen 2009a). I forbindelse med Scandlynx-prosjektet, fikk ekvipasjen Haugan/Essyl være med NINA's feltarbeidere ut for å følge GPS-plottene etter Fresus (fig. 10). Dette som en fin trening for hund og eier. Feltpersonalet fant kadaver, men Essyl viste igjen liten interesse. Erfaringer med bruk av kadaversøkende hunder i Norge har generelt vist stor variasjon i suksess mellom ekvipasjer (Hansen 2009c, Hansen og Hind 2009, Smestad 2009, Winje 2010), selv om dette ligger mer eller mindre naturlig til alle hunder. Erfaringene viser også at mange raser kan benyttes. Variasjon mellom ekvipasjer kan skyldes manglende egenskaper/motivasjon hos hunden, eier eller begge. I dette tilfellet tror vi manglende motivasjon hos hunden er hovedårsak til svakt resultat.

Figur 9. På kadaversøk etter gaupa *Fresus* i lag med feltarbeidere fra ScandLynx-prosjektet (foto: B. Haugan).

Ett kadaver tilhørende nabobesetningen ble oversett av ScandLynx-personalet, da det antageligvis lå et stykke vekk fra koordinatene de hadde registrert. Det er derfor viktig at offentliggjøring av resultater over predasjonsrate fra dette og liknende prosjekter presenteres som minimumstall.

4.3 Patruljering med vokterhund

Nedenfor følger en kort oppsummering av loggen som eieren førte over tilsynsrundene med løsvokterhund i utmarka beitesesongen 2010 (se også vedl.1):

Tid brukt på patrulje fra uke 22 t.o.m. uke 35 var 357 timer, dvs. 25,5 timer per uke. Fra uke 36 t.o.m. uke 38 ble det gått 27,3 timer patrulje per uke. Totalt blir innsatsen 439 timer gjennom beitesesongen fordelt på 58 patruljer, hvorav 26 på natta. Dette gir en gjennomsnittlig patruljeringsøkt på 7,6 timer. Det er kjørt 448 km privatbil i tjenesten. I tillegg kommer arbeid med forberedelse og planlegging av turer, rengjøring og tørking av hund og rapportskrivning.

Til forandring fra i fjor var patruljeringen i år mer nattbasert med overnatting i lavvo inne i skogsbeitet. Derfor ble tidsforbruket for hver økt lengre enn tidligere. Nattbasen ble etablert på toppen av Brattåsen (fig. 11). Plasseringen lå sentralt i forhold til tidligere kadaverfunn, det var heller ikke veldig langt fra gården og raskt å komme seg ned på alle kanter. Essyl patruljerte alltid løs i området rundt Brattåsen de nettene nattbasen ble benyttet. De nettene Haugan selv ikke var ute, var Essyl svært ofte ute på egenhånd. På de to første månedene var det bare fire netter Essyl var hjemme!

Figur 11. Nattbasen på toppen av Brattåsen (foto: B. Haugan).

Selv om beitesesongen 2010 førte med seg høye tap, så var det ikke mye unormalt å rapportere underveis. Ut fra loggen kan man ikke lese at verken hund eller sauer har vært spesielt aktive/redde, bortsett ved et par tilfeller (vedl. 1). Dette kan tyde på at vokterhunden ikke har vært i mange konfrontasjoner med gaupe. Trolig har gaupa fullstendig kontroll i dette tette skogsterrenget. Den vet hvor hunden befinner seg til enhver tid og utnytter dermed andre deler av beiteområdet enn det vokterhunden dekker.

Hundepeilesenderen gikk tom for batteri flere ganger fordi patruljeringsøktene i år var betydelig lengre enn tidligere. Dette var et problem fordi senderen måtte tas med hjem for opplading. Haugan sier han burde hatt to halsbånd, og dette bør vurderes for kommende sesonger. Haugan mener videre at Garmin Astro hundepiler er et viktig redskap med veldig mange funksjoner. Han anbefaler at det blir holdt kurs for å kunne bruke senderen på en effektiv måte.

Eksempel på vokterhundens områdebruk gjennom en patruljeringsøkt er vist i vedl. 2.

4.4 Erfaringer ved bruk av Telesporsendere

Telesporsenderne fungerte bedre i 2010 enn året før, men Haugan hadde en dårlig start på sesongen. Alarmfunksjonen (3-timers alarm som indikerer at dyret er dødt) gikk fullstendig “vill” og fikk ingen reell funksjon etter hvert. Det kunne tikke inn flere hundre alarmer på noen få dager. Per 26.08 hadde det hopet seg opp 3967 slike meldinger. Alle var feilmeldinger, siden Haugan ikke mistet søyer på beite denne sommeren. Hovedproblemene med “falske” alarmer er for det første at man ikke klarer å sile de falske fra de ekte og dermed kan gå glipp av de reelle dyrene som er døde, for det andre at det blir et stort ekstraarbeid å dra ut i felt for å sjekke opp den enkelte alarm. I praksis er dette en umulighet når det blir så mange alarmer. Det brukerne i praksis gjør er å ignorere/avstille denne varslings-tjenesten eller de venter til det kommer inn en ny tre-timers alarm på samme individ, for dermed å skille ut de reelle meldingene. Telespor har nå endret denne funksjonen i senderen, slik at brukeren selv kan stille inn hvor mange timer varslingen skal utløses etter. Hvorvidt det er søyer som ligger for lenge eller det er bevegelsessensoren i senderen som er årsak til problemene, er imidlertid usikkert. Det vil bare videre utprøving av Telesporsenderne kunne vise.

Det oppsto tidlig nettverksproblemer i mobilnettet. Denne feilen ble rettet opp, men ytterligere feilsøking avdekket nok en feil. Feilen gjorde det vanskeligere for posisjonsmeldingene å nå fram til Telespor sin sentrale server, noe som førte til ustabil rapportering hos enkelte enheter, også hos

Haugan. Dette medførte bl.a. at senderfrekvensen ikke kunne settes til under seks timer. Grunnet ferieavvikling hos Telespor sine samarbeidspartnere tok feiloppretningen lengre tid enn normalt.

Av interessant dokumentasjon fra Telesporloggen kan dras fram søye nr. 80105, som dro på langtur 4. juni (vedl. 3). Fra gården gikk hun først til en posisjon nedenfor Blodfjell, deretter dro hun videre rett nord for Enderud. Etter en dags pause tok hun turen helt til Ørgenvika. Så dro hun videre opp for Lindelien. Dette er i et forferdelig bratt terreng som er uegnet for henting. Etter noen dager la hun igjen på vei videre nordover og stoppet opp ved Åstjern, like syd for Buvatn. Inn hit var det bilvei og søya ble hentet der. Søya hadde for øvrig mistet begge lammene.

Telesporsenderne er et godt verktøy for beitenæringa i forbindelse med tilsyn og sanking. Vi kan for øvrig anbefale brukere å ha med seg mobiltelefon med internett-tilgang og stort skjermbilde ut i felt, for dermed å kunne laste ned kartene med de sist oppdaterte søyeposisjonene mens man befinner seg i terrenget. Denne kan kjøpes for ca kr 3000,- (eks. HTC Desire).

Senderne bidrar imidlertid ikke nevneverdig til verken å redusere eller dokumentere tapene i dette området, hvor majoriteten av dyr som omkommer på beite er lam. Ennå finnes det ikke en god løsning for Telespor sine "lammenoder" som er under utvikling og som skal kommunisere via søyesenderne (løsning basert på UHF). Bioforsk håper at Telespor eller andre i nær framtid vil komme fram til sendere med mortalitetsfunksjon, både for søyer og lam, som etter hvert kan erstatte de tradisjonelle mortalitetssenderne.

4.5 Vokterhundseminar

Den 30-31. oktober 2010 ble det arrangert vokterhundsamling på Sole Hotell i Noresund for vokterhundeiere i Buskerud, Telemark, Aust-Agder og Vestfold. Arrangør var Rovviltneimnda i region 2 og Bioforsk Nord Tjøtta. Målet med møtet var nettverksbygging, utveksling av erfaringer og faglig påfyll som ledd i å styrke vokterhundmiljøet i denne regionen.

På møtet bidro sentrale personer fra miljøer som jobber aktivt med vokterhund i Norge. Oppdretter Astrid Brenne Moe orienterte om oppdrett, sosialisering og hold av vokterhunder. Vi fikk høre suksesshistorier fra Lierne og Ulvådalen ved hhv. gjeterne Arne Otto Sandmo og Kjetil Bakken, som begge bruker vokterhunder på patrulje i sterkt rovdrytsatt beite. Vi fikk også referat fra vokterhundprosjektet i Ørpen ved Bjørn Haugan. Forsker Inger Hansen ved Bioforsk Nord Tjøtta informerte om bruksmåter for vokterhunder i innland og utland og om lovverket som gjelder for bruk av vokterhund i Norge (vedl.4). Til slutt ble satsing på vokterhunder framover, i Norge generelt og i rovviltregion 2 spesielt, tatt opp. Det var avsatt god tid til diskusjon og sosialt samvær.

Totalt 16 interesserte møtte, inklusive foredragsholdere og representant fra Fylkesmannen i Buskerud. Hele ti av møtedeltakerne hadde egne hunder som de benyttet aktivt i vokterhundarbeid overfor sau. Flere av sauebøndene vurderte å anskaffe seg valper.

Alle de faglige innleggende er lagt ut på www.viltskadesenter.no. Der er dessuten laget en deltakerliste med kontaktadresser (vedl. 5) som fungerer som nettverksgrunnlag. Det finnes også nettverkslister fra tilsvarende vokterhundseminarer arrangert i Møre og Romsdal og Troms fylker. I tillegg har Bioforsk Nord Tjøtta god oversikt over vokterhundmiljøet på Indre Helgeland. Vi ønsker i framtiden å kople hele dette nettverket sammen.

4.6 Veien videre

Haugan har gjort en formidabel innsats for å redusere tapene på beite, men dessverre ser det ikke ut som om vokterhunden har hatt forebyggende effekt på skogsbeitet i Ørpen. Det er trolig en kombinasjon av for høyt predasjonspress og utfordrende terreng som gjør at patruljeringsmetoden ikke har forebyggende effekt i dette beiteområdet. Dersom tapene forblir vedvarende høye, er dette et resultat av for stor gaupeaktivitet sett i forhold til dagens beitedrift i området. Eller sagt på en annen måte, det er et resultat av driftsformen i et etablert gaupeområde.

Det er ikke mange måter å løse denne utfordringen på, slik vi ser det. I følge Forvaltningsplan for rovvilt i region 2 ligger Ørpen-Redalen beiteområde i "grønn sone", dvs. i prioritert yngleområde for gaupe (Rovviltnemnda i region 2 2009). Grønn sone anses som viktig område for at regionen skal oppfylle sin forpliktelse i hht. det nasjonale bestandsmålet for gaupe (12 årlige ynglinger i regionen). Imidlertid har bestanden av gaupe i regionen ligget over bestandsmålet gjennom flere år nå, og tap av sau og lam på beite er uakseptabelt høyt. Rovviltnemnda (2009) mener at kvotejakt er det viktigste forebyggende tiltak, og det mest effektive i å holde bestanden i samsvar med nasjonal målsetting. Nemnda har derfor vedtatt en jaktkvote på 32 gauper for 2011, en økning på fire dyr fra 2010. Dette bidrar til å kontrollere bestanden, men med de regionale bestandsmålene man har, vil det uansett være mye gaupe i regionen. Årvisse, store skader på beitedyr må dermed påregnes, gitt dagens driftsform med frittgående sau på beite. Skadeuttak av gaupe gjennom beitesesongen har heller ingen langvarig effekt på lammetapene i områder med reproduserende bestander (Odden og Linnell 2010), da det tar kort tid før et ledig revir på ny okkuperes av gaupe med samme skadepotensial. Skadefelling på sommerstid i slike etablerte gaupeområder vil dermed i prinsippet bare fungere som ordinær bestandskontroll, på lik linje med kvotejakta i februar. Gitt at dagens bestandsmål for gaupe skal bestå, må sau og rovvilt i større grad skilles i tid og rom for at skadeomfanget skal gå nevneverdig ned.

Bioforsk er av den oppfatning at Haugan bør fortsette med vår- og høstbeiting på gården. Dette er problemfritt takket være vokterhunden. Det er sommerbeitet som er utfordringen. Her er det to mulige løsninger: enten å beskatte gaupestanden langt sterkere eller å flytte sauene til mindre gaupeutsatte sommerbeiter dersom dette er mulig, f.eks. på fjellet. Dette har vist seg å ha god tapsreducerende effekt (Helgeland Arbeiderblad, 10.08.10). Det finnes sterke argumenter både for og mot flytting av sau, og saueneringa har nå stor fokus på å belyse alle sider av saken.

Gaupejakta 2011 i rovviltregion 2 ble stoppet da hundkvoten på ti dyr ble nådd, med det resultat at færre gauper var skutt denne sesongen enn under fjorårets kvotejakt. For å få ned gaupebestanden til bestandsmålet, kan det være nødvendig for forvaltning/rovviltnemnd å vurdere hundkvoten nærmere. Bioforsk anbefaler vokterhund på patrulje i utmarka i områder med årlige totaltap under 15 % (www.viltskadesenter.no). Dersom predasjonstapene i Ørpen kan reduseres til dette nivået som følge av sterkere bestandsregulering, vil vokterhund på patrulje fremdeles kunne være et aktuelt tiltak i dette beiteområdet.

Vi innser at det kan være vanskelig for saueneringa å gå patrulje/kadaversøk i utmarka i tilstrekkelig omfang selv, særlig hvis tilsynet skal vris delvis over til natt. Ikke mange sauebrukere har anledning til dette. Dette kan løses ved å ansette ekvipasjer (hundefører med vokterhund, ikke nødvendigvis tilknyttet saueneringa), finansiert gjennom tiltaksordningen for forebyggende og konfliktdempende tiltak etter søknad til Fylkesmannen.

Vokterhundseminaret som ble arrangert viste at interessen for bruk av vokterhunder, særlig i Buskerud, er til stede. Vokterhundmiljøet i rovviltregion 2 bør vedlikeholdes og styrkes bl.a. gjennom nettverket som nå er etablert, ved en årlig samling for vokterhundbrukere og gjennom økonomiske incentiver i form av et mindre driftsstilskudd ved aktivt bruk av vokterhund som forebyggende tiltak.

4.7 Konklusjon

- Utprøving av vokterhund i Ørpen har eliminert tapene av sau og lam på innmarksbeite. Patruljering med vokterhund i utmarka har imidlertid ikke hatt forebyggende effekt. Kombinasjonen av for høyt predasjonspress i forhold til bruksmåte og tett/uoversiktlig skogsterreng kan være årsaken til dette. For å redusere tapene i dette sterkt gaupeutsatte beiteområdet må man sannsynligvis inn med tiltak som skiller rovvilt og bufe i tid og rom. I mer oversiktlige beiteområder med årlige totaltap under 15 % anbefaler Bioforsk fremdeles vokterhunder på patrulje som et egnet forebyggende tiltak.
- Gjennom vokterhundsamlingen som ble arrangert er vokterhundmiljøet i regionen styrket.
- Kadaversøk med hund bidro ikke til å øke funnprosenten, men her spiller individuelle forskjeller mellom hunder inn.
- Telesporsendere er et godt verktøy for beitenæringa, ikke minst brukt i kombinasjon med vokterhund på patrulje for å gjøre tilsynet/patruljeringa mer målretta og effektivt.

5. Referanser

- Hansen I. 2009a. Bruk av vokterhund i Ørpen, beitesesongene 2008 og 2009. Bioforsk Rapport 4 (181), 13 s.
- Hansen, I. 2009b. Tapsårsaker hos lam i Ørpen-Redalen, 2007 og 2008. Bioforsk Rapport 4(19), 20 s.
- Hansen I. 2009c. Utdanning av kadaversøkende hunder. Bioforsk Rapport 4 (179), 10 s.
- Hansen, I. og Hind, L.J. 2009. Erfaringer med bruk av kadaversøkende hunder i Norge. Bioforsk Rapport 4(130), 16 s.
- Odden, J. og Linnell, J. 2010. En ny rovviltforvaltning. Rovdyr og beitedyr må skilles i tid og rom. <http://www.dagbladet.no/2010/09/21/kultur/debatt/debattinnlegg/13490943/>
- Smestad, K. 2009. Rapport til Oppland Sau og Geit. Kurs i opplæring av hund og fører i søk etter kadaver av sau og lam, 7 s.
- Rovviltnemnda i region 2 (2009). Forvaltningsplan for gaupe, bjørn, jerv, ulv og kongeørn i region 2. Revidert 2009.
- Winje, E. 2010. Rapport. Kurs i kadaversøk med hund. Intern rapport til Fylkesmannen i Troms på vegne av Troms Sau og Geit og prosjektet "Leve i naturen", 6 s.

6. Vedlegg

Oversikt over vedlegg

Nr Emne

- 1 Oppsummering av beitesesongen 2010 ved Bjørn Haugan
 - 2 Eksempel på vokterhundens områdedekning ved patruljering
 - 3 Kartutsnitt over søye 80105 sin vandring
 - 4 Notat vedrørende vokterhunder - noen rettslige spørsmål
 - 5 Deltakerliste, vokterhundsamling på Sole Hotell, 30-31.10. 2010
-

Vedlegg 1

Oppsummering av beitesesongen 2010 ved Bjørn Haugan

2010 ble en beitesesong med høye tap. Dette er svært nedslående siden vi har hatt et par år med bedre resultater, pluss at det har aldri vært lagt ned så mye arbeid som i år for å hindre disse tapene. Innmarksbeitet er fortsatt fritt for rovdyrtap for 3. året på rad! Men tapene skjer på utmark i stedet. Det er allikevel meget godt å ha ett rovdyrfritt innmarksbeite. Av de kadavrene som er funnet så virker det som at tapene ikke skjer rundt Brattåsen som tidligere, men mer i området rundt. Det vil si på sydsiden mot Bratterud og på nordsiden bort til Gubberudbekken. Det er effekten av at vi har nattbasen oppå toppen av Brattåsen og at Essyl alltid oppholder seg i dette området på natten. I tillegg til at nattbasen ligger veldig sentralt i forhold til tidligere dokumenterte tap, så er også plasseringen gunstig for at det er raskt å komme seg ned på alle kanter, det er ikke så langt å gå hjemmefra, det er på egen grund og det er et fint sted.

På bakgrunn av radiomerking på gaupe og at en hungaupe ble påkjørt, vet vi med sikkerhet at det har vært to hangauper og en hungaupe med unger inne i beiteområdet i år. DNA vil vise om denne hungaupa er den samme som har vært her før, er det ikke det, kan det være en hungaupe til, men det kan ikke bevises. Uansett så blir dette tilsammen så mange rovdyr at det blir vanskelig å forsvare seg.

Selv om beitesesongen har ført med seg høye tap, så har det ikke vært så mye spesielt unormalt å rapportere underveis. I forbindelse med Scandlynx prosjektet, fikk vi være med feltarbeiderne til NINA som fulgte etter "Fresus", en radiomerket hangaupe. På disse turene fant vi to kadaver. Det var interessant å se hvordan disse ungdommene arbeidet. De var svært observante og fikk med seg små detaljer i letingen etter kadaver. Likevel ble ett kadaver oversett i nabobesetningen, da det antageligvis lå ett stykke vekk fra koordinatene som Scanlynx-gutta hadde. Derfor er det viktig at når disse resultatene blir presentert, så må man være såpass ydmyk at man innrømmer at det kan være flere kadaver enn det man faktisk klarer å finne.

Til forandring fra i fjor så var patruljeringen i år basert mer på natta med overnatting i skogen. Derfor ble tidsforbruket for hver tur i marka lengre enn tidligere. De nettene jeg ikke var ut så var Essyl veldig ofte ute på egenhånd. På de to første månedene var det bare fire netter Essyl var hjemme.

I beitesesongen 2009 gikk det en del tid til å hente sauer som gikk gjennom dårlige gjerder og en ferist som ikke holdt mål. Disse problemene var langt på vei løst denne sesongen.

Garmin Astro hundepeler er et viktig redskap med veldig mange funksjoner. Jeg vil anbefale at det blir avholdt kurs for å kunne bruke denne redskapen på en effektiv måte. Feltpersonell burde ikke ha middelmådig kunnskap om dette, dessverre så er nok det tilfelle for undertegnede.

Besetningsdata: 90 mordyr + 18 søyer uten lam + 174 lam

Antall søyer sluppet	: 108
Antall søyer sanket	: 108
Antall søyer mistet	: 0
Tapsprosent søyer	: 0%

Antall lam sluppet	: 166
Antall lam hjemme	: 8
Antall lam sanket	: 118
Antall lam mistet	: 48
Tapsprosent lam	: 28.9 %
Antall dokumentert	: 1

Middel lammedato	: 1 mai
Slipp innmark	: fra 12 mai
Slipp utmark	: 1 juni
Hovedsank	: Uke 37

Nabobesetningen har et lammetap på 20 % (9stk) og et søyetaap på 5 % (2 stk).

Middeltall med nabobesetning (utgjør Ørpen-Redalen beitelag):

Antall søyer sluppet	: 147
Antall søyer sanket	: 145
Antall søyer mistet	: 2
Tapsprosent søyer	: 1.7%

Antall lam sluppet	: 211
Antall lam sanket	: 152
Antall lam mistet	: 57
Tapsprosent lam	: 27.0%

En sauebesetning på andre siden av fjorden hadde mindre lammetap, men et betydelig høyere sauetap. Den ene sauen ble dokumentert tatt av gaupe.

Søye nr. 80105 dro veldig ut på en tur som startet 4 juni. Fra utgangspunkt like ved hjemme gikk hun først til en posisjon nedenfor Blodfjell, deretter dro hun videre og var rett opp for Enderud. Etter en dag tar hun ett nytt rykk og er nå opp for Ørgenvika. Så drar hun videre og befinner seg rett opp for Lindelien. Alt dette er i et forferdelig bratt terreng, så jeg venter med å gjøre noe i håp om at hun skal komme til et sted som er mer egnet for henting. Etter flere dager drar hun videre nordover og stopper opp ved Åstjern som er like syd for Buvatn. Dette er i et flatt terreng med bilvei snaue 2 km vekke. Jeg låner nøkler og har med kjentmann når jeg henter henne. Sammen med Chip (Border Collie) fanger vi henne og hun går fint i band ut igjen. Hun har mistet begge lammene.

6 Søyer med jurbetennelse i løpet av beitesesongen	: 80102
Alle disse har mistet minst ett lam.	7043
	0514
	80136
	4048
	6077

Alle disse må utranteres da jurene er ødelagt.

I tillegg til timene som er notert for patrulje kommer tid til forberedelse og planlegging av turer, rengjøring og tørking av hund og rapportskrivning.

Tid brukt på patrulje fra uke 22 til 35 er 357 timer. Det er kjørt 448 km privatbil i tjenesten.

I tillegg kommer uke 36 til 38 med 82 timer. Dette er utenfor kontraktsperioden med Bioforsk.

Tilsammen er det gått 58 patruljer hvorav 26 på natta.

Forberedelser før beiteslipp:

Innkjøp av telt m. utstyr

Innkjøp av ny hundepølse + kart

Klargjøring og registrering av telesensendere.

Vedlegg 2

Eksempel på vokterhundens områdedekning ved patruljering (18-25.06. 2010)

Vedlegg 3

Kartutsnitt over søye 80105 sin vandring (start 04.06.2010)

Vedlegg 4

Notat vedrørende vokterhunder - noen rettslige spørsmål

Spørsmål (jfr. e-post fra Inger Hansen, Bioforsk Nord Tjøtta, 07.10.2010):

Dersom vokterhund benyttes på inngjerda beite i utmark og hunden i verste fall angriper et menneske (eller en hund) som går gjennom det inngjerdete området - hvem har ansvaret? Bli ansvarforholdet annerledes om inngjerdingen i utmark/på kulturbeite er satt opp på grunneiers (hundeeiers) eiendom? Hvordan blir ansvarforholdet dersom vokterhunden vokter inngjerda innmark som er vokterhundeeiers private eiendom (hvor allmennheten ikke har adgang)?

Svar:

Hundeholders (eier eller den som ellers har omsorgen for hunden) ansvar og andre personers rettigheter og plikter i faresituasjoner der hund er involvert, er regulert i lov om hundehold av 4. juli 2003 nr. 74 (hundeloven). Det generelle aktsomhetskravet i lovens § 3 pålegger hundeholder å vise aktsomhet for å unngå at hunden volder skade på folk og dyr mv. En løs vokterhund, spesielt brukt i utmark, vil kunne komme i kontakt med mennesker, og for spesielt aggressive individer kan dermed selve bruken være i strid med den generelle aktsomhetsnormen. Videre er det i medhold av lovens § 14 annet ledd er det tillatt å gjøre det inngrep som er nødvendig for å forsvare mennesker eller dyr som urettmessig angripes av hund. Forsvarshandlingene (*inngrepet*) skal ikke overstige det som er nødvendig for å avverge faren eller gå ut over det forsvarlige i betraktning av angrepets farlighet og den angrepnes interesse. Den konkrete avveiningen vil naturlig nok kunne være vanskelig, og vil etter sakens natur alltid måtte tas i en akutt faresituasjon. Vilkåret om at angrepet må være urettmessig innebærer at dersom ansvaret for at hunden går til angrep ligger hos en annen enn hundeholder, kommer bestemmelsen ikke til anvendelse. Inngrep overfor den angripende hunden utløser i så fall erstatningsansvar (og eventuelt straffansvar) for vedkommende som er ansvarlig for at hunden gikk til angrep.

Særlig om ansvar for skade på annen løs hund: En hund som går løs innenfor et inngjerdet beite vil i det alt vesentlige representere en overtredelse av sikringsreglene i hundelovens kap. 2, og ansvar for skade på slik hund som følge av angrep av vokterhund vil ikke kunne gjøres gjeldende overfor (vokterhundens) hundeholder. Dette må være det klare utgangspunktet selv om båndtvang ikke gjelder. For å avklare ansvarforholdene og redusere risikoen for farlige situasjoner vil det imidlertid være en stor fordel om det blir fastsatt lokale forskrifter om båndtvang for de relevante deler av kommunen i medhold av hundeloven § 6 annet ledd bokstav e).

Særlig om ansvar for skade på person: Spørsmålet om ansvar for skade på person må vurderes med utgangspunkt i friluftslovens bestemmelser om allmenn ferdselsrett. For inngjerdet beite på *innmark* er utgangspunktet at allmennheten ikke har ferdselsrett, i hvert fall ikke i det aktuelle tidsrommet. Dette er imidlertid kun et utgangspunkt, og det er ikke gitt at hundeholders aktsomhetsplikt er oppfylt ved angrep på person innenfor gjerde på innmark. Det må foretas en konkret vurdering av risikoen for at personer, særlig barn, kan komme seg innenfor inngjerdingen, og i enkelte tilfeller må det kreves ytterligere sikringstiltak fra hundeholders side. Det er ikke mulig å gi et fullgodt generelt svar på dette spørsmålet. Dersom vokterhund angriper og gjør skade på person i et område som etter friluftsloven er å anse som *utmark*, der allmennheten har adgang til fri ferdsel, må utgangspunktet være at hundeholder er ansvarlig. Det følger av friluftsloven § 1a at kulturbeite og lignende område hvor allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker, regnes som innmark. For ordens skyld nevnes bestemmelsen i friluftsloven § 20 om at grunneier/bruker kan kreve uttalelse fra kommunen der det er tvil eller uenighet om et bestemt område er å anse som inn- eller utmark. En avklaring av dette spørsmålet vil - på samme måte som en kommunal forskrift om båndtvang i beiteområder der vokterhund er planlagt benyttet - helt sikkert kunne bidra til å redusere risikoen for farlige situasjoner.

Hans A. Vikheim, Norge, 12. oktober 2010

Vedlegg 5

Deltakerliste, vokterhundsamling på Sole Hotell, 30-31.10. 2010

Navn	Adresse	Mobil	e-post
Erik Cappelen	3490 Klokkekarstua	95104905	ejoh-c@online.no
Bjørn Haugan	3536 Noresund	90561765	bjorn_haugan1@hotmail.com
Arne Otto Sandmo	7882 Nordli	97687507	arneotto.sandmo@gmail.com
Thor-Ole og Marit Solumsmoen	3355 Solumsmoen	97709155	ikke e-post
Lisa Johne	3628 Veggli	97062018	lisajohne@hotmail.com
Steinar Staaland	3628 Veggli	41458638	staalan@online.no
Dag og Mette Heintz	3618 Skollenborg	92853592	mette@heintz.no
Atle Bakken	6080 Gurskøy	91346382	atle.bakken@tussa.com
Kjetil Bakken	6080 Gurskøy	93612265	kjetilba@msn.com
Svein Arvid Tørre	Reshjenv. 1114 3800 Bø i Telemark	90824865	svein.toerre@live.no
Anton Mayrhofer	Lerskallen 3340 Åmot	95746804/32785661	ikke e-post
Astrid Brenne Moe	Lauga 7970 Kolvereid	91152254/74394117	moe-ga@online.no
Marit Surlien Hoen	Fylkesmannen i BU pb. 1604 Bedriftssenteret 3007 Drammen	32266716	msh@fmbu.no
Inger Hansen	Bioforsk Nord Tjøtta 8860 Tjøtta	90627634	inger.hansen@bioforsk.no
Regina A.M.W. Brajkovic*	Kjølebrøndsv. 68 3766 Sannidal	98879341/35987400	brajkov@online.no

*Forhindret fra å delta på vokterhundsamlingen, men vil gjerne være med i nettverket.